

VALTIONEUVOSTON ASETUS PORONHOITOVUODELTA 2024/2025 MAKSETTAVASTA ELÄINKOHTAISESTA TUESTA

Yleistä

Liittymissopimuksen artiklan 142 perusteella Suomi on saanut luvan myöntää pitkäaikaisia kansallisia tukia 62 leveyspiirin pohjoispuolella sijaitseville alueille. Nykyinen komission pohjoista tukea koskeva päätös on C(2021)8773. Päätöksessä on pohjoiseen tukeen oikeuttavat tuotteet jaettu ryhmiin, joille on asetettu tuen määrää ja tuettavia enimmäismääriä koskevia rajoitteita.

Porotalouden tuesta on säädetty maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) 14 §:ssä. Edellä mainitun lain 14 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään porotalouden tuen määrästä sekä muista tuen ehdoista ja määräytymisperusteista. Porojen eläinkohtaista tukea ehdotetaan maksettavaksi tukialueilla C3 ja C4 poronhoitoa harjoittaville tuenhakijoille.

Ehdotuksesta on pyydetty lausuntoja valtiovarainministeriöltä, Ruokavirastolta, Saamelaiskäräjiltä, Paliskuntain yhdistykseltä, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset/Maaseutu ja energia -yksiköiltä, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:ltä ja Svenska Lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.:ltä. Valtiovarainministeriö ja Ruokavirasto ilmoittivat, että niillä ei ole asiassa lausuttavaa. Lausunnon ovat antaneet Lapin ELY-keskus, Saamelaiskäräjät ja Paliskuntain yhdistys ry. Lapin ELY-keskus toteaa, että vuonna 2021 eläinkohtaiseen tukeen oikeuttavan poromäärän raja laskettiin väliaikaisesti vahinkotalvesta 2019–2020 johtuen 50 eloporoon. Myös talven 2023–2024 olosuhteista on tehty ilmoitus ministeriölle mutta olosuhdeselvitystä ei aloitettu. Lapin ELY-keskuksen lausunnossa esitetään, että tutkimusten mukaan ilmastonmuutoksesta aiheutuvat haasteelliset äärevät talvet tulevat yleistymään ja yleisen kulurakenteen nousun todetaan hankaloittaneen taloudellista tilannetta haastavien talvien lisäksi. Lapin ELY-keskus esittää lausunnossaan, että elinkeinon ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistamiseksi ja kulurakenteen nousun johdosta tukitaso poronhoitovuodelta 2024/2025 olisi 35 euroa/eloporo ja samalla esitetään harkittavaksi tukitason pysyvää nostoa 35 euroon/eloporo.

Saamelaiskäräjät vetoaa lausunnossaan viranomaisen velvollisuuteen edistää työssään yhdenvertaisesti eri elinkeinojen harjoittamisedellytyksiä sekä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Saamelaiskäräjät näkee lausunnossaan, että poronhoidon harjoittamisedellytyksiä ei ole yhdenvertaisesti huomioitu ja tuettu valtion tukitoimilla suhteessa maatalouteen ja tuo perusteluiksi tälle esiin määräaikaisista maatalouden ja vesiviljelyn kustannustuista annetun lain (345/2023) perustelut, joissa lakia perusteltiin mm. sillä, että ”Tuottajahintojen nousu on vain osittain kattanut tuotantokustannusten nousua. Kustannustuet osaltaan varmistavat kotimaisen tuotannon jatkumista ja huoltovarmuuden säilymistä tilanteessa, jossa tuotannon kannattavuus ja toiminnanharjoittajien maksuvalmius ovat heikentyneet. Kyseisessä laissa tai sen perusteluissa poronhoitoa ei Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan kuitenkaan ollut lainkaan huomioitu, mikä asetti poronhoidon eriarvoiseen asemaan muuhun alkutuotantoon nähden. Poronhoidolla todetaan lausunnossa olevan niin ikään tärkeä rooli erityisesti Pohjois-Suomen huoltovarmuudelle ja poronhoidon kannattavuuden turvaaminen olevan ensisijaisen tärkeää. Saamelaiskäräjät on lisäksi toimittanut maa- ja metsätalousministeriöön 26.9.2022 taustamuistion, jossa avataan energiakriisin ja kustannusten nousun vaikutuksia saamelaiselle poronhoidolle. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan myös poronhoito ja sen erittäin haastava taloudellinen tilanne tulisi huomioida valtion tukitoimissa erillisellä tuella. Tämän lisäksi lausunnossa on

esitetty Porotalouden tuloslaskelmat ja tunnusluvut vuosilta 2002–2022 Luken taloustohtorista. Saamelaiskäräjät painottavat lausunnossaan, että poronhoito kuuluu perustuslain 17.3 §:ssä turvatuun saamelaisten kulttuuriperusoikeuden piiriin ja julkisen vallan on toimittava siten, että elinkeinon ylläpitäminen ja kehittäminen on mahdollista niin tänään kuin tulevaisuudessakin. Lausunnossa katsotaan siinä kuvattujen eri elinkeinoja eriarvoistavien tukitoimien vaarantavan perustuslain 6 §:n toteutumisen lisäksi myös 17.3 §:n toteutumisen. Saamelaiskäräjien lausunnossa pidetään hyvänä ja perusteltuna tuen saamisen edellytyksenä olevaa 80 eloporoa. Sen sijaan eläinkohtaisen tuen suuruudeksi ehdotetun 28,50 euron eloporoa kohti todetaan olevan vuosien 2022/2023 ja 2023/2024 tukitasoon verrattuna 6,50 euroa eli 18,57 % pienempi ja Saamelaiskäräjät pitää lausunnossaan tätä erittäin kohtuuttomana tilanteessa, jossa poronhoitajat eivät edelleenkään ole toipuneet poikkeustalvien 2019–2020 ja 2021–2022 aiheuttamista menetyksistä, tuotantokustannukset ovat nousseet ja jossa porotalouden kokonaispääoman tuotto prosentti on edelleen negatiivinen. Lausunnon mukaan porotalouden kannattavuuskerroin on näennäisesti edellisestä vuodesta noussut, mutta tuet ja korvaukset muodostavat merkittävän osan porotaloudelle kohdistuvista tuloista ja tilanne on kokonaisuudessaan Saamelaiskäräjien mukaan huolestuttava. Lausunnossa viitataan myös saamattomiin porovahinkolain mukaisiin korvauksiin poikkeuksellisen poronhoitovuoden 2021/2022 osalta huolimatta siitä, että Luonnonvarakeskus Luken selvitys Saamelaiskäräjien mukaan osoitti selkeästi ja kiistatta poikkeukselliset olosuhteet ja niiden negatiiviset vaikutukset osassa poronhoitoaluetta. Lausunnossa viitataan Luonnonvarakeskuksen (Luke) tuottaman Taloustohtorin poronhoidon kannattavuuskertoimeen, joka on noussut edellisvuoteen verrattuna ja poronhoitovuonna 2022/2023 porotalouden kannattavuuskerroin oli 0,69. Kun kannattavuuskerroin on alle 1,0, on kokonaistuotto negatiivinen. Lausunnossa todetaan kannattavuuskertoimen vuosittaisen vaihtelun olevan voimakasta, minkä vuoksi Saamelaiskäräjien lausunnon mukaan ei tule tarkastella yksittäistä arvoa vaan pidemmän ajan keskimääräistä kehitystä. Lausunnon mukaan pidemmällä aikavälillä tehtävän kolmen vuoden liukuvan keskiarvon tarkastelu osoittaa, että kannattavuuskerroin vaikuttaisi olevan hienoisessa nousussa, mutta on siitä huolimatta samalla tasolla mitä 2010-luvun alkupuolella. Kannattavuuskertoimen hienoiseen nousuun todetaan osaltaan vaikuttaneen eläinkohtaisen tuen suuruuden nostaminen 28,50 eurosta 35 euroon. Lausunnossa todetaan myös Venäjän Ukrainaan kohdistuvan hyökkäyssodan myötä eskaloitunut energiakriisi ja siitä seurannut inflaatio, sähkönhinnan nousu, polttoaineiden ja rahtikustannusten hintojen nousu, heinien ja rehujen hintojen nousu sekä yleinen elinkustannusten nousu yhdessä poronhoitajien jo ennestään hyvin vaikean taloudellisen tilanteen kanssa ajaneen poronhoitajat erittäin haastavaan asemaan. Lausunnossa esitetyn perusteella Luonnonvarakeskuksen (Luke) tuottaman Taloustohtorin tietojen mukaan poronhoidon kustannukset ovat nousseet 2010-luvulta lähtien. Vaikka poronlihan keskimääräinen tuottajahinta on hieman noussut edellisvuodesta, ei nousseita tuotantokustannuksia pystytä Saamelaiskäräjien mukaan täysin kompensoimaan, sillä kuluttajien ostovoima on vallitsevan maailmantilanteen vuoksi laskenut. Lisäksi porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain (986/2011) mukaiset tuet ovat lausunnon mukaan alimitoitettuja, eikä tukijärjestelmä siitä syystä kykene vastaamaan tavoitteisiinsa. Eläinkohtaisen tuen nostamiselle on siis tällä hetkellä lausunnon mukaan suurempi tarve kuin koskaan aiemmin ja Saamelaiskäräjät esittää, että eläinkohtainen tuki nostetaan 45 euroon eloporoa kohti.

Paliskuntain yhdistys ry toteaa eläinkohtaisen tuen olevan porotalouden harjoittajalle pieni, mutta tärkeä tulonlähde. Tukien osuus porotalouden liikevaihdosta on ollut vakiintuneesti alle 20 %. Teurastulo on poronhoidon alkutuotannossa pääasiallinen tulonlähde, viime vuosina noin puolet alkutuotannon kokonaistuloista. Teurasmäärä on ollut Paliskuntain yhdistyksen mukaan jo vuosia alhainen ja merkittävimmäksi syyksi alhaisiin teurasmääriin lausunnossa todetaan pitkään jatkuneiden petovahinkojen nouseva määrä, joka johtuu jatkuvasta petokantojen kasvusta. Myös eloporojen kokonaismäärän todetaan lausunnossa olleen pääasiassa suurten petovahingoitten takia ollut useita vuosia reilusti alle asetetun suurimman sallitun poromäärän. Näiden lisäksi talven 2021–2022 sekä 2019–2020 vaikeiden luonnonolosuhteiden todetaan näkyvän edelleen niin teuras- kuin eloporojen määrissä. Paliskuntain yhdistys ry. toteaa

lausunnossaan yleisen kustannustason nousun ja maailmanpoliittisen tilanteen aiheuttavan haasteita ja tarpeita kotimaisen ruoantuotannon varmistamiselle ja omavaraisuudelle. Erityisesti Pohjois-Suomessa porotalouden todetaan olevan erittäin merkittävässä roolissa alueellisessa huoltovarmuudessa. Kovat tuotantokustannukset koettelevat myös porotaloutta. Polttoaineiden, rehujen ja energian hintojen korkea hintataso heikentävät porotalouden kannattavuutta, eikä poronlihan tuottajahinnan nousu riitä kattamaan tuotantokustannusten nousua. Näiden lisäksi poronhoitoalueen keskisellä osalla on lausunnon mukaan ollut poikkeuksellisen huonot luonnonolosuhteet, jotka ovat aiheuttaneet runsaasti lisäkuluja. Varhainen ja runsas lumentulo sulaan maahan sekä sitä seurannut lumen voimakas kerrostuminen lauhojen säiden ja pakkasjaksojen vuoksi aiheutti laajoja porojen vaelluksia väärille alueille. Poronomistajille ja paliskunnille aiheutui poikkeuksellisen paljon lisätöitä ja kustannuksia porojen kokoamisesta ja kuljettamisesta. Näistä olosuhteista aiheutuu poronomistajille välttämättömiä, tavanomaisen lisäruokinnan kustannukset huomattavasti ylittäviä lisäruokintakustannuksia sekä porojen menetyksiä. Olosuhteet tulevat Paliskuntain yhdistyksen mukaan todennäköisesti aiheuttamaan myös huomattavaa vasatuoton alenemista kuluvana vuonna. Paliskuntain yhdistys ry:n lausunnossa todetaan eläinکوhtaisen tuen taustamuistiossa olevan tukikelpoista poroa määräksi arvioitu 153 000 ja määrärahaksi 4,36 miljoonaa euroa. Paliskunnista kerättyjen alustavien poroluettelotietojen perusteella eläinکوhtaisen tuen piirissä olevien porojen määrä tulee jäämään Paliskuntain yhdistyksen mukaan noin 149 000 eloporoon. Tämän johdosta lausunnossa esitetään tuen määräksi enintään 35 euroa eloporoilta. Lisäksi esitetään asiaan liittyen neuvottelua mahdollisimman pian.

Saamelaiskäräjien lausunnossa esitetyn vertailun osalta maatalouden kannattavuuden suhteen todetaan, että maataloudessa tuen merkitys vaihtelee tuotantosuunnittain ja tuen osuutta oleellisempaa olisikin vertailla tuotantosuuntien suhteellista taloudellista menestymistä. Tähän Suomessa on kehitetty kannattavuuskerroin, jolla voidaan vertailla työn ja pääoman tuottoja niille asetettuihin tavoitteisiin. Viime vuosina porotalouden kannattavuus kannattavuuskertoimella mitattuna on ollut likimain samalla tasolla kuin muussa maataloudessa. Kannattavuuskerroin nousi Luonnonvarakeskuksen porotalouden kannattavuuskirjanpitoaineiston mukaan poronhoitovuonna 2022/2023 0,69:ään edellisen vuoden 0,36:sta, joten porotalouden kannattavuus ei näyttäisi poikkeavan merkittävästi muusta maataloudesta. Lausunnossa viitattu kustannusten kasvu näyttäisi poronlihan tuotannon osalta pysähtyneen samanaikaisesti kun poronlihan myyntitulo kasvoi. Paliskuntain yhdistyksen mukaan poronhoitovuoden 2022/2023 poronlihan keskimääräinen tuottajahinta oli 11,91 euroa kilosta, kun edellisenä vuonna se oli 9,89 euroa kilolta. Porotalouden tilannetta ja tulevaisuuden näkymiä on tarkoitettu tarkastella yhdessä Paliskuntain yhdistyksen kanssa syksyllä 2024 normaalina sidosryhmäyhteistyönä.

Toimivalta valtioneuvostolle on asiassa osoitettu maa- ja puutarhatalouden kansallisten tukien lain (1559/2001) 4 §:n 2 momentissa ja 14 §:n 3 momentissa. Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen poronhoitovuodelta 2024/2025 maksettavasta eläinکوhtaisesta tuesta.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 § *Sovellettamisala.* Asetuksessa säädettäisiin poronomistajille valtion talousarviossa vuodelle 2024 maa- ja puutarhatalouden kansalliseen tukeen osoitetuista varoista poronhoitolaissa (848/1990) tarkoitettulta poronhoitovuodelta 2024/2025 maksettavasta eläinکوhtaisesta tuesta.

2 § *Tuen haku.* Tukea maksettaisiin maaseudun kehittämisen korvauksien, suorien viljelijätukien ja maa- ja puutarhatalouden kansallisten tukien korvaus- ja tukialueista ja niiden saaristoksi luettavista osa-alueista annetun valtioneuvoston asetuksen (1379/2022) liitteessä 1 tarkoitetuilla alueilla C3 tai C4 poronhoitoa harjoittaville maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) 14 §:n 1

momentissa tarkoitetuille hakijoille. Ruokakunnaksi katsottaisiin myös jakamaton kuolinpesä. Tuen saamisen edellytyksenä olisi, että tuen saaja pitää kirjaa harjoittamansa porotalouden tuloista ja menoista.

3 § *Tukikelpoiset eloporot.* Tuen saamisen edellytyksenä olisi edelleen, että ruokakuntaan kuuluvat henkilöt omistavat poronhoitovuoden päättyessä vähintään 80 eloporoa. Tuen muihinkaan määräytymisperusteisiin ei ehdoteta muutoksia vuoteen 2023 verrattuna.

4 § *Tuen määrä.* Tuen suuruudeksi ehdotetaan 28,50 euroa eloporolta, joka on alempi tukitaso kuin poikkeuksellisin perustein vuonna 2023 myönnetty tuki.

5 § *Voimaantulo.* Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 3.7.2024.

Taloudelliset vaikutukset

Valtion talousarvion momentilla 30.20.40 (maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki) on vuonna 2024 osoitettu varat yhteensä 350,00 miljoonan euron suuruiseen maa- ja puutarhatalouden kansalliseen tukeen. Eläinکوhtaisen tuen piirissä arvioidaan olevan noin 153 000 poroa. Tämä määrä on sama kuin syksyllä jakoehdotusta laadittaessa arvioitu eloporomäärä. Ehdotetulla tukitasolla porojen eläinکوhtaiseen tukeen arvioidaan tarvittavan 4,36 miljoonaa euroa. Tarvittava määräraha on otettu huomioon maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen momentin jakoehdotusta laadittaessa sekä suunniteltaessa vuoden 2024 talousarvion määrärahan käyttöä. Muut momentilta 30.20.40 rahoitettavat kohteet huomioon ottaen määrärahan arvioidaan riittävän ehdotettuun tarkoitukseen.